

VAERA – THE MITZVAH OF TOCHACHA (REBUKE)

(1) שמות פרק ד

(א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהוּן לֹא יִאֲמְרוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְקֹנֶךָ :

(2) שמות פרק ה

(כא) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרֵא יְקֹנֶךָ עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֶשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת רֵיחֲנוּ בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתֵת חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ : (כב) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל יְקֹנֶךָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַלְתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי : (כג) וּמֵאֵז בְּאֵתֵי אֶל פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהַצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ :

(3) שמות פרק ז

(א) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶךָ אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְתִּיף אֱלֹהִים לְפָרְעָה וְאֶהְרֹן אֶחִיף יְהִיָּה נְבִיאָךָ :

רש"י שמות פרק ז פסוק א

יהיה נביאך - כתרגומו מתורגמנד, וכן כל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות....

(4) ויקרא פרק יט פסוק יז

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא :

(5) תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

תנו רבנן : +ויקרא י"ט+ לא תשנא את אחיך בלבבך - יכול לא יכנו, לא יסטרנו, ולא יקלקלנו? ת"ל : בלבבך, שנאה שבלב הכתוב מדבר. מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו? שנאמר : +ויקרא י"ט+ הוכח תוכיח, הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחנו? תלמוד לומר : תוכיח, מכל מקום ; יכול אפ"י משתנים פניו? ת"ל : לא תשא עליו חטא.

(6) תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ל עמוד א

אמר ליה רבא בר רב חנין לאביי : תנן, אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין, והאידינא דקא חזינן דעבדן הכי, ולא אמרינן להו ולא מידי? ...אלא, הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. הכא נמי - הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. והני מילי - בדרבנן, אבל בדאורייתא - לא. ולא היא, לא שנא בדאורייתא ולא שנא בדרבנן לא אמרינן להו ולא מידי, דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא, ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי.

(7) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב

רבה, ולא קאמר פרו ורבו. ואמר רבי אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון : כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר : חובה, שנאמר : +משלי ט'+ אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך.

(8) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רה

והמצוה הר"ה היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה. ואין ראוי לנו שיאמר אחד ממנו אני לא אחטא ואם יחטא זולתי מה לי, דינו עם אלהיו. זה הפך התורה. אבל אנחנו מצווים שלא נמרה ולא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה ואם

השתדל להמרות חייבים אנו להוכיחו ולהשיבו ואעפ"י שלא יצא עליו עדות יחייב עליו דין. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) הוכח תוכיח את עמיתך.

ונכנס בציווי הזה שנאשים קצתנו לקצתנו כשיחטא איש ממנו לאיש ולא נטור לו ונחשוב לו עון אבל נצטוינו להוכיחו במאמר עד שלא ישאר דבר בנפש. ולשון ספרא מנין אם הוכחתו אפילו ארבעה וחמשה פעמים חזור והוכיח תלמוד לומר הוכח תוכיח יכול אפילו את מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא [על"ת שג]. וכבר בארו החכמים (עב"מ לא א) שחיוב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפחות לנכבד הוא חייב להוכיחו. ואפילו קלל אותו ובזהו לא יסור מלהוכיחו עד שיכהו כמו שבארו מקבלי התורה ואמרו (ערכין יו א) עד הכאה.

(9) רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה ז

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה * מצוה להחזירו למוטב ג ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא, אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם שניה ד ושלישית, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו ה החוטא ויאמר לו איני שומע, וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם.

(10) ספר מצוות קטן מצוה קיב

ואם לא הוכיחו נענש כמותו אך אם ברור לו שלא יקבל תוכחתו והחוטא שוגג, על זה אמרו חכמים מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין, ואם החוטא מזיד וברור למוכיח שלא יקבל אינו נענש כמותו, אך הוא עובר על מצות הוכח תוכיח, עד שינזוף החוטא, ואפילו מאה פעמים צריך להוכיחו

(11) שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרח סעיף ב

נשים שאוכלות ושותות * עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש, (ג) א אין ממחין בידן כדי שלא תבואו לעשות בזדון. הגה: (ד) וה"ה בכל דבר איסור (ה) אמרינן: מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין; * ודוקא (ו) שאינו מפורש בתורה, אף על פי שהוא דאורייתא; * אבל אם ב מפורש בתורה, * (ז) מוחין בידן (ר"ן דביצה ורא"ש בשם העיטור). (ח) ג >ב ואם יודע שאין דבריו נשמעין, לא יאמר ברבים להוכיחן, (ט) רק פעם אחת, אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שידע שלא ישמעו אליו; אבל ביחיד * (י) חייב להוכיחו * עד שיכנו או (יא) יקללנו. (ר"ן ס"פ הבע"י).

(12) משנה ברורה סימן תרח ס"ק ו

(ו) שאינו מפורש בתורה - ר"ל [ו] דאז אנו יכולין לתלות ששוגגין ומוטעין הם בזה ומה שלא ישמעו לנו מה שנאמר להם שהוא אסור מחמת דקיל להו הדבר ולכן אמרינן בזה מוטב שיהיו שוגגין וכו' אבל בדבר המפורש בתורה והם עוברין ע"ז [ז] בודאי אינם שוגגין ולא שייך בהו לומר מוטב שיהיו שוגגין [ח] ומחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי:

(13) תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

א"ר טרפון: (תמיהני) + מסורת הש"ס: [תמה] + אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה... אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שידוע להוכיח.